

De aarde is van iedereen

“Hoe kun je lucht bezitten? Als wij het prikkelen van de lucht en het kabbelen van het water niet kunnen bezitten, hoe kunt u het dan van ons kopen? Wij zijn een deel van de aarde en de aarde is een deel van ons”. Dit zijn woorden die zijn toegeschreven aan het Indiaanse opperhoofd Chief Seattle als reactie uit 1854 op een verzoek van de gouverneur van de staat Washington die grond wilde kopen van de stam van Chief Seattle. Voor de oorspronkelijk bewoners van Noord Amerika was het bezitten van grond een onbekend fenomeen, maar uiteindelijk trok de stam zich terug in een reservaat, in ruil voor een som geld: zij verkochten grond die zij voor hun gevoel niet bezaten. Hoe anders is het vandaag de dag: we zijn eraan gewend dat elke vierkante centimeter grond eigendom is van een persoon of instantie.

Het accent van dit nummer is “eigendom”, en er komen verschillende vormen van eigenaarschap van grond aan de orde, vooral in relatie tot gewasteelt. Privé-eigendom, publiek eigendom of van een coöperatie zijn daar voorbeelden van. Wat beoogt de eigenaar van de grond? Gaat het om behalen van winst op korte termijn, en is dat zonder meer verenigbaar met duurzaam gebruik? Wie plukt de winst van het omzetten van marginale bodems (‘woeste grond’) naar productieve? Wie betaalt de schade van herstel na een verkeerd gebruik van de grond? Deze zaken komen aan de orde in een zestal bijdragen.

Hans Vandermaelen e.a. spreken hun zorg uit over het verkopen van publiek grondbezit door lokale overheden en publieke instellingen in Vlaanderen. Reden ervoor is hun krappe financiële situatie: men heeft de opbrengst hard nodig voor andere zaken. Vaak was het grondbezit al vele eeuwen in eigendom, en bewees destijds goede diensten. Arme inwoners konden bijvoorbeeld voedsel krijgen op de publieke gronden in tijden van schaarste, en hoefden daardoor minder vaak een beroep te doen op de armensteun. De auteurs vrezen dat door deze verkoop de gemeenschap zeggenschap verliest over wat er in de toekomst met de grond gebeurt.

Matthijsen e.a., leden van de Werkgroep Eigentijds Eigendom van Grond (WEEG), benoemen nadelen van privaat grondbezit, vooral in het kader van duurzaam bodembeheer. Doordat grond vrij verhandelbaar is, en er een groeiende behoefte is aan woningen, wordt er flink gespeculeerd met landbouwgrond. Grond voor woningbouw levert veel meer op dan voor landbouw, de marktwaarde is daardoor veel hoger dan de landbouwkundige productiewaarde. De prijsopdrijvende werking die de speculatie oplevert verhoogt de financieringslasten voor boeren, met als risico dat zij te weinig

middelen overhouden om hun bodem duurzaam te beheren. Wanneer de overheid alle gronden in eigendom zou hebben of zou beheren, zou zij deze optimaal kunnen inzetten voor de gemeenschap.

In het derde artikel gaan Fok, van Harn en Kock (eveneens leden van WEEG) door op de nadelen en risico’s van particulier grondbezit. Een eigenaar kan ver weg zijn gehuust van het grondeigendom, er weinig binding mee hebben, en het daardoor niet-duurzaam beheren: hij heeft wel de lusten maar niet de lasten van wanbeheer. Het aantal eigenaars van grond wordt ook steeds kleiner, waardoor een fractie van de bevolking onevenredig veel invloed heeft op wat er met de grond gebeurt. Gelukkig is er een groot aantal initiatieven op het gebied van gemeenschappelijk beheer van grond, waardoor het weer “gemeengoed” kan worden.

Een juridische kijk op het eigendom van grond wordt gegeven door Jacobs en Vanheusden, in het kader van een Vlaamse studie naar ‘Soil and Land Stewardship’. Het eigendomsrecht wordt beschouwd als een fundamenteel “grond”recht, het beschermt een eigenaar tegen teveel inmening van boven- of buitenaf. Een eigenaar mag dus alles doen met zijn bodem of land, zolang hij zich houdt aan de wetten en verordeningen. Er bestaat dus een spanningsveld tussen wat een eigenaar meent te mogen doen met zijn grond, en wat de gemeenschap (on)wenselijk vindt.

De vijfde bijdrage is een interview van Nele Bal met Geert Gommers van Velt (Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren). Velt heeft als belangrijkste activiteit het bemiddelen tussen grondeigenaren en potentiële gebruikers, vaak voor tijdelijke vormen van stadslandbouw. Dikwijls betreft het plekken die in de verdere toekomst een andere bestemming krijgen, en waarbij tus-

sentijds ongebruikt liggen onaantrekkelijk is, vooral in een stedelijke omgeving. Besprekingen worden gevoerd door VELT, vergunningen geregeld, en gebruikersgroepen worden begeleid tijdens de opstartfase.

Door Chardon worden twee nieuwe vormen van landbouw en grondbeheer besproken. In het project Herenboeren leggen leden van een coöperatie geld in waarmee grond wordt gepacht en bedrijfsmiddelen aangeschaft. Een boer komt in dienst van de coöperatie, en kan zich volledig wijden aan de landbouw, zonder zorgen voor de financiering van de grond. In een zgn. zelfpluktuin zorgen leden voor het oogsten van de producten die oogstrijp zijn en waaraan ze zelf behoefte hebben. Dit ontlast de boer van werk en het risico op het teveel oogsten. Voor zowel Herenboerenprojecten als zelfpluktuinen geldt dat het vaak moeilijk is om geschikte grond voor langere tijd te pachten, wat het investeren in een goede bodemkwaliteit rendabel maakt.

Namens de hele redactie veel leesplezier!

Pierre del Castilho en Wim Chardon

In 2020 verschijnen nog 5 nummers van het tijdschrift Bodem. De redactie heeft daarvoor de volgende accenten vastgesteld:

Nummer 2: Klimaatadaptatie

Nummer 3: BodemBreed

Nummer 4: Nutriënten

Nummer 5: Zeer zorgwekkende stoffen

Nummer 6: Jubileumnummer

U wordt van harte uitgenodigd bijdragen te leveren of te reageren op artikelen in Bodem. Meer informatie en de auteursinstructie kunt u opvragen via: monique.v.d.woude@wolterskluwert.com